

FI lausuntopyyntö VV

1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuhenkilön yhteystiedot	Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimitilimessä	Toimielimen nimi
Hyrnsalmen kunta	Tuula Heikkinen	tuula.heikkinen@hyrnsal mi.fi	20.3.2017	kunnanvaltuusto

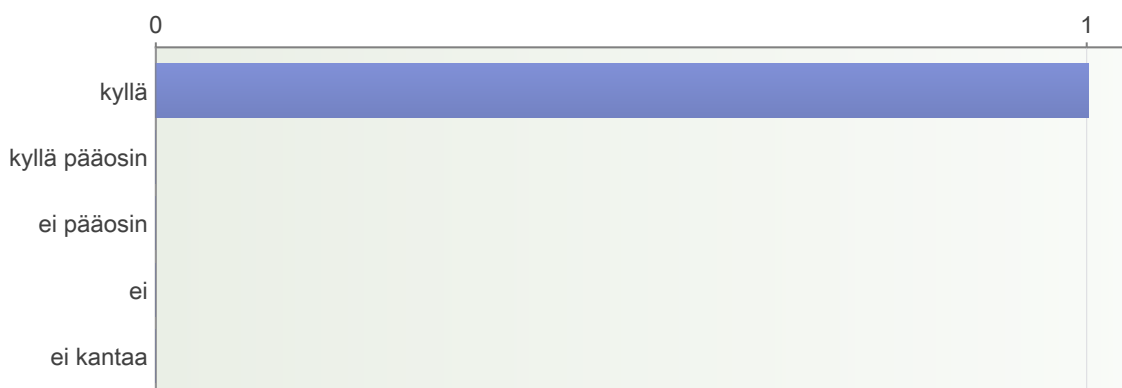
2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

3. 1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Vastaajien määrä: 1

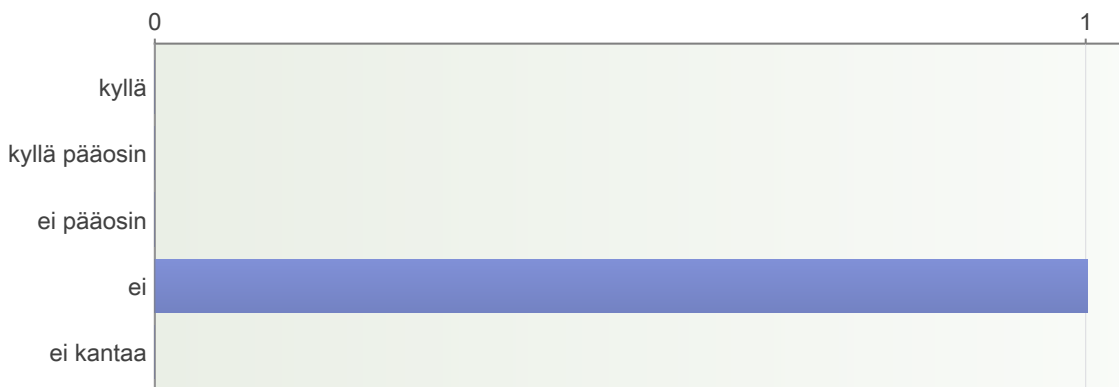
4. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- On epätodennäköistä, että sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisella saavutetaan tavoiteltu kustannusten aleneminen (hillintä). Valinnanvapauden laajentaminen on kannatettavaa, esitetty malli kuitenkin kaipaa yksinkertaistamista ja selkeyttämistä. Valinnanvapautta tulisi ensin kokeilla esim. asumispalveluissa, asumispalveluissa on tällä hetkellä yksityisiä palveluntuottajia.
Esitetty toimintamalli rajoittaa palvelujen järjestämisvastuuseen ja itsehallintoon kuuluvaa oikeutta päättää palveluiden tuottamistavasta ja ohjata palveluja kokonaisuutena (kts kuntaliiton luonnos). Järjestämisvastuun kokonaisvaltainen kantaminen heikentyy, kun perustason palvelut siirtyvät markkinaperustaiseen ohjaukseen palveluja tuottaville yrityksille. Tällä tavalla palvelutuotanto siirtyy maakuntien tosiasiallisen ohjauksivallan ulkopuolelle. Lisäksi asiakkaille esitetty toimintamalli tuo lisää ns. rajapintoja.
Saadaanko aikaan käytännön kannalta toimiva kokonaisuus, jolla saavutetaan uudistuksen tavoitteet?
On epäselvää, miten uudistuksen on tarkoitus kaventaa väestön hyvinvointi- ja terveyseroja. Miten uudistuksen on tarkoitus parantaa sosioekonomisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien väestöryhmien asemaa (esim. asiakasmaksut,asiakkaan tosiasiallinen mahdollisuus valita vapaasti)?
Sosiaali- ja terveyskeskusten palvelujen maksuttomuus olisi toimi, joka toteuttaisi kaikkia sote-uudistuksen tavoitteita. Rahoituksen osalta ongelmallista on, että asiakasmaksuista päätetään maakunnissa ja asiakasmaksut eivät vaikuta maakunnan rahoitukseen. Yksinkertaisempaa olisi valtiollisesti päättää asiakasmaksuista.

5. 2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

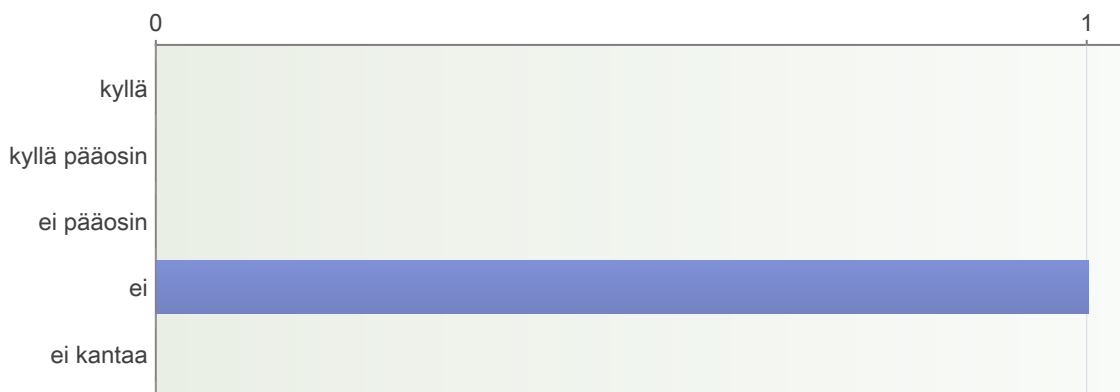
6. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapauslain toteuttaminen ja toteutuminen on erittäin haasteellista Kainuun maakunnassa asukkaiden, asiakkaiden ja alueiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Pitkien etäisyyksien ja ikääntyvän väestörakenteen takia suuressa osassa Kainuuta valinnanvapauden edellyttämä vaihtoehtoinen palvelutarjonta ei kohtuullisella saavutettavuudella todennäköisesti toteudu.
Osin monimutkainen ja vaikeasti ymmärrettävä valinnanvapausjärjestelmä edellyttää kuntalaisille toimivaa ja järjestelmällistä palvelu- ja asiakasohjausta, joka tällä hetkellä toimii vain osin Kainuun sotessa (esim. vanhuspalvelut). Sosiaali- ja terveyskeskusten palveluohjaukseen voi liittyä merkittäviä taloudellisia intressiristiriitoja, mikäli sosiaali- ja terveyskeskus on yksityisen palveluntuottajan ylläpitämä (taloudellisen voiton tavoittelu ja omistajien varallisuuden maksimointi). Esitetty malli hajauttaa keskitettyä palvelunohjausta sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden integraatiota.
Yksilötason valintaan ja päätöksentekoon liittyy useita olennaisia ongelmia. Valinnanvapauden piirissä olevien palvelujen paikallinen ja alueellinen tarjonta sekä saavutettavuus vaihtelevat: huomattavia eroja on maakuntien keskuskaupunkien ja pienten kuntien välillä. Kansalaisten tasa-arvon näkökulmasta valinnanvapauden osalta tulee säätää periaatteista, joilla korvataan palvelujen saavutettavuudesta aiheutuvat kustannukset. Yksilötason valinta ja päätöksenteko edellyttävät tietoisuutta saatavissa olevista palveluista ja yksilötason kykyä päätöksentekoon. Erityisryhmille on taattava samat valinnanvapaudet.

7. 3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Vastaajien määrä: 1

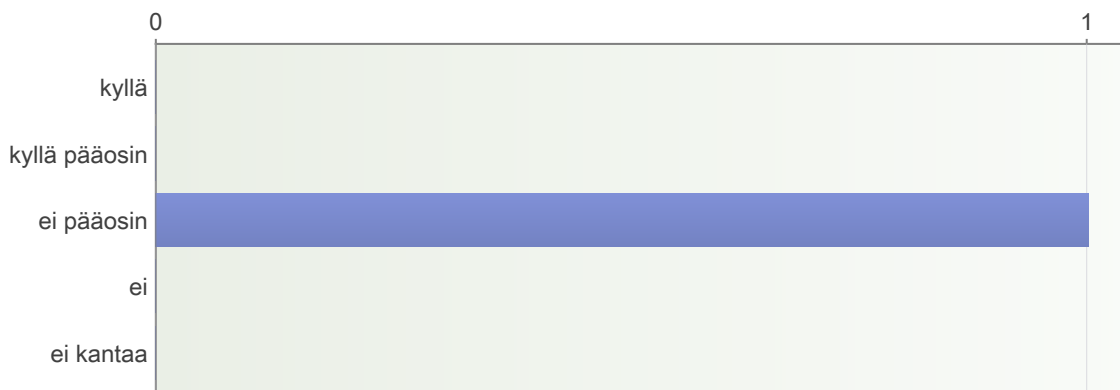
8. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Periaatteellisella tasolla uudistus antaa riittävät mahdollisuudet, mutta käytännössä valinnan vapauden toteutuminen on ongelmallista ja asiakkaan mahdollisuudet hakeutua omaan tilanteeseen sopivaan palveluun vaihtelevat. Malli edellyttää asiakkailta kykyä arvioida omaa tilannetta, palveluntarvetta ja verrata erilaisia palveluvaihtoehtoja, kaikki asiakkaat eivät kykene tähän.
Pitkien etäisyyksien ja ikääntyneen väestörakenteen takia suuressa osassa Kainuuta valinnanvapauden edellyttämä vaihtoehtoinen ja kilpaileva palvelutarjonta ei kohtuullisella saavutettavuudella todennäköisesti toteudu. Valinnanvapautteen liittyvät mahdollisuudet keskittyvät todennäköisimmin vain maakuntakeskukseen (Kajaani), eikä palveluntuottajia ole pienemmissä kunnissa. Matkakustannusten korvaus vain lähimpään sosiaali- ja terveyskeskukseen asettaa kuntalaiset eriarvoiseen asemaan. Asiakkaan on käytännössä mahdotonta tehdä asianmukainen valintapäätös ennen kuin hänellä on ajantasaista, luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa palveluntuottajista ja ammattihenkilöistä. Pelkkä rekisteritieto palveluntuottajista tai ammatinharjoittajista on riittämätön yksilötason päätöksentekoon. Vertailukelpoisuus tulisi toteutua yhdenmukaisin ja luotettavin kriteerein koko maassa, ei pelkästään maakunnissa. Asiakkaan valintamahdollisuuden rajaaminen yhteen vuoteen on asiakkaan näkökulmasta ajallisesti liian pitkä aika, mutta palvelujärjestelmän näkökulmasta liian lyhyt.

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

Vastaajien määrä: 1

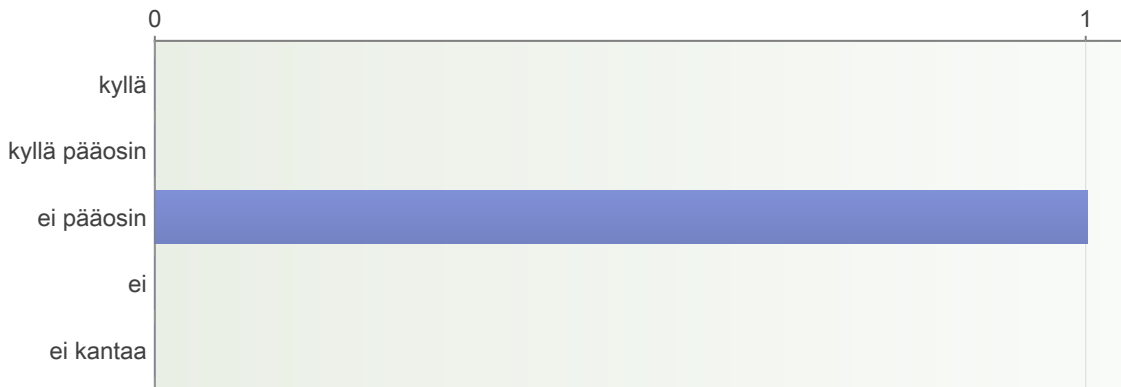
10. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Laaja-alaisten palveluntarpeiden yhteensovittaminen edellyttää asiakkaan omaa toimijuutta, omaisten/läheisten tukea sekä viranomaisten yhteistyötä. Tämä on käytännössä erittäin haastava ja vaativa tehtävä.
Laaja-alaisten palvelutarpeiden yhteensovittaminen edellyttää palvelujen (palveluketjut, -prosessit) integraatiota, mikä on annettu maakunnan tehtäväksi. Laaja-alaisten palvelukokonaisuuksien yhteensovittaminen asiakkaan näkökulmasta ei ole lakiluonnoksen rajausten näkökulmasta tarkoituksenmukainen, ks. henkilökohtaisen budjettiin liittyvät ongelmat (kuvattu tarkemmin kysymyksen 11 kohdassa).
Valinnanvapauslakiin sisältyvä yhtiöittämisvelvoite ja palveluohjauksen järjestäminen voivat vaikeuttaa palveluiden integraation toteutumista käytännössä (yhteinen asiakas ja/tai palvelusuunnitelma). Tietojen käytettävyyden osalta tulee olla toimivat tietojärjestelmäpalvelut, jotta ajantasainen asiakas- ja potilastieto on tarvittaessa käytettävissä eri toimijoilla. Valinnanvapauden käytännön toteutus lisää maakunnan järjestämis- ja valvontaosaamista, vaatii järjestämisosaamista sekä toimivia tietojärjestelmiä. Monituottajamalli asettaa maakunnan lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon alan pienet ja pk-tuottajat erittäin haasteelliseen tilanteeseen (onko pienillä yrityksillä mahdollisuus tehdä kalliita ICT-investointeja).

11. 5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Vastaajien määrä: 1

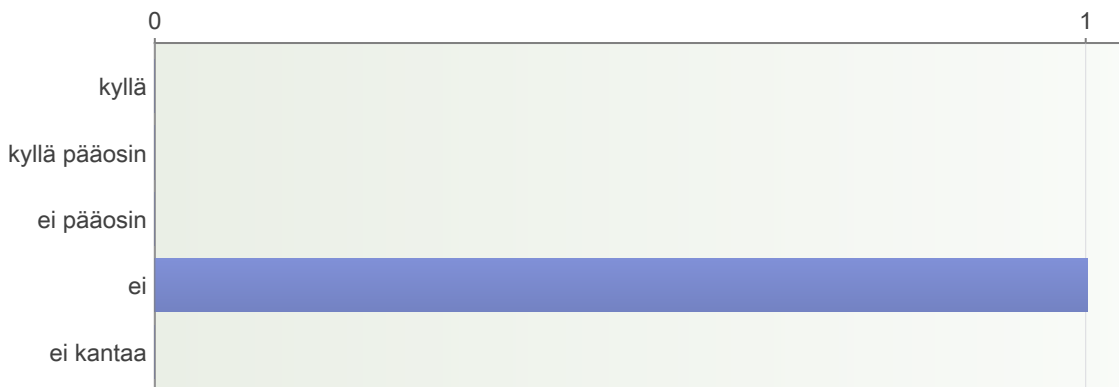
12. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Kysymys on epäselvä, miksi tätä kysytään valinnanvapauslainsäädännön yhteydessä? Valinnanvapauslaki toteutuessaan nyky muodossa kasvattaisi merkittävästi taloudellisia kustannuksia. Valinnanvapauden toteuttaminen vaikeuttaa maakunnan, sen liikelaitoksen ja yhtiöiden talousarvioiden laadintaa ja niiden toiminnan ennakoitavuutta. Tämä voi vaarantaa maakunnan taloudellisen toiminnan ja käynnistää rahoituslaissa mainitun arviointimenettelyn (valtionavustuksen myöntäminen käynnistää aina menettelyn). Valinnanvapauslain esitys on monimutkainen ja vaikeaselkoinen. Lakiesityksen pohjalta on vaikeaa hahmottaa kaikkia niitä mahdollisia muutoksia, jotka lakiluonnokseen sisältyy. Valinnanvapauslakiluonnokseen sisältyy uhka lisätä resursointia, koska maakunta joutuu varautumaan siihen, että markkinat eivät toimi. Maakunnalle jää viimesijainen vastuu asiakkaiden palveluiden järjestämisestä keskeytyksettä esimerkiksi tilanteessa, jossa suoran valinnan palvelujen tuottaminen päättyy. Valinnanvapauden käyttö esimerkiksi suun terveydenhuollon palveluiden osalta voi siirtää kustannuksia siten, että palvelun tällä hetkellä itsensä maksavilta asiakkailta siirtyy kustannuksia maakunnan kustannukseksi. Lisäksi kilpailu sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkuuksista voi aiheuttaa kohoavia kustannuksia sekä yksityisessä että julkisessa palveluntuotannossa. Julkinen sektori ei pysty sopeuttamaan tarjontaansa kysyntään (mahdollinen ylitarjonta) nopealla aikavälillä. Valinnanvapauslaki vaikuttaa merkittäväällä tavalla maakunnan palveluiden organisointiin, hallintoon ja johtamiseen. Yhtiöittäminen on osin vaikeasti toteutettavissa. Yhtiöittäminen voi kaventaa vaaleilla valittujen luottamushenkilöiden päätösvaltaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisessä. Maksu- ja asiakassetelien sekä henkilökohtaisen budjetoinnin toteuttaminen käytännössä voi kaventaa maakunnan vaikutus- ja päätösvaltaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisessä. Valinnanvapausmallin henkilökohtainen budjetointi lisää kustannusten nousun riskejä. Keskeisiä haasteita ovat 1) markkinoiden toimivuus eli palveluntarjoajia tulisi olla riittävä määrä, 2) markkinoiden eriarvoistuminen eli jakautuminen hyväosaisten ja heikompien markkinoihin sekä 3) kilpailumekanismien ja keskinäisen kilpailun toimivuus eli riittävästi riippumattomia palveluiden tuottajia. Kainuun maakunnassa nämä haasteet toteutuvat eri tavoin kuntien ja alueiden välillä. Maakunnan vaikutuskeinot markkinoiden eriarvoistumiseen voivat olla vähäiset. On todennäköistä, että julkinen sektori ei ole valmis sopeutumaan suunniteltuun muutokseen jo vuoden 2019 alussa.

13. 6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Vastaajien määrä: 1

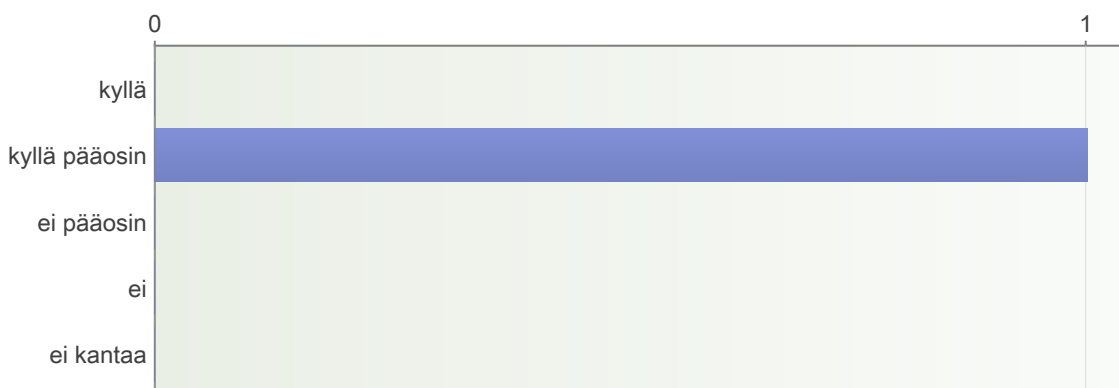
14. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapauslain näkökulmasta maakunnan vaikutusmahdollisuudet suoran valinnan palveluihin ovat hyvin vähäiset. Lakiluonnoksen mukaan julkista vallankäyttöä siirretään yksityisille palveluntuottajille (15 § suoran valinnan palvelut) esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa. Yhtiöittämisellä on osaltaan vaikutuksia myös päätösvallan jakautumiseen maakunnassa. Yhtiöittäminen voi kaventaa vaaleilla valittujen luottamushenkilöiden päätösvaltaa, etenkin jos yhtiöiden tai liikelaitosten hallitusten jäsenyyttä rajoitetaan siten, että maakuntavaaleissa valittuja valtuutettuja ei voitaisi niihin valita. Yhtiöiden tai liikelaitosten osalta tulee säätää myös henkilöstön edustuksesta niiden hallinnossa. Edellä mainituin keinoin kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa. Viranomaistehtävien tehtävien siirtäminen liikelaitoksen johtokunnalle tai yhtymäkokoukselle ei ole ongelmaton, vaikka laissa on huomioitu hallintomenettely ja avoimuus julkisuuslainsäädännön näkökulmasta. Yhtiöittäminen ja suoran valinnanvapauden palvelut voivat osaltaan lisätä myös kilpailua sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä. Kaikilta palveluntarjoajilta on edellytettävä riittävää henkilöstömitoitusta. Valinnanvapauden käytännön toteutus vaatii maakunnalta merkittävää järjestämisosaamista. Valinnanvapauden käytännön toteuttamiseen (esim. asiakassetelit) voi edelleen liittyä paljon erilaisia välillisiä (transaktio) kustannuksia ja käytännön toteuttaminen edellyttää toimivia tietojärjestelmiä ja investointeja tietojärjestelmiin. Järjestäjä-tuottaja-malliin siirtyminen aiheuttaa pysyviä lisäkustannuksia ja palveluntarjoajien määrän oletettava kasvu vaatii valvontaan lisää resursseja. Asiakasseteliä koskeva sääntely osaltaan kaventaa maakunnan harkinta- ja ohjausvaltaa. Lakiluonnoksen perusteella asiakasseteliin ei sisältyisi määrärahasidonnaisuuden periaatetta, vaan asiakkaalle olisi annettava asiakasseteli hänen täyttäessään palvelujen tarpeen arvioinnin perusteella oikeuden palveluun. Asiakkaiden valintojen kautta toteutuu suora vaikutus palveluiden tuotantoon eri tavalla kuin tällä hetkellä (asiakkaan ääni).

15. 7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

Vastaajien määrä: 1

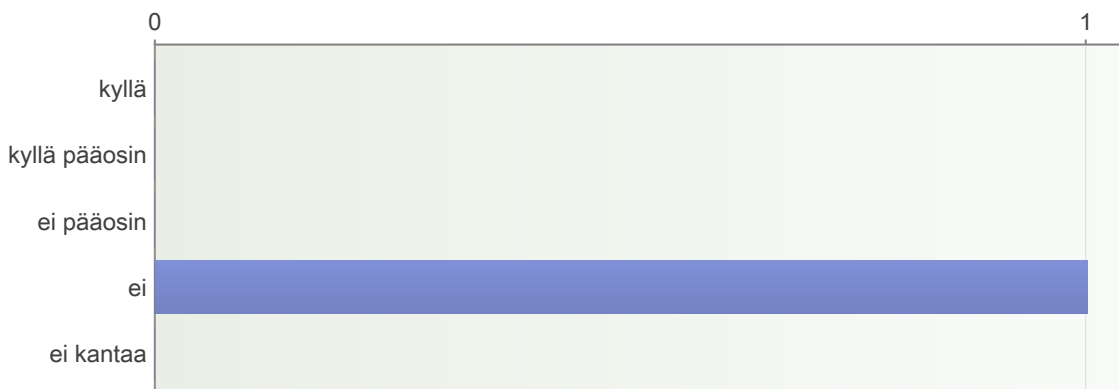
16. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Uudistuksen tavoitteet ovat äärimmäisen kunnianhimoisia ja vaikeasti toteutettavissa lyhyellä aikavälillä. Uudistus pakottaa uudistumaan, mutta on epäselvää synnyttääkö tämä palveluinnovaatioita. Valinnanvapauslainsäädännössä ei tunnisteta riittävässä määrin digitaalisia palveluja (sähköinen asiointi) ja rakentuu liikaa nykyisille tavoille tuottaa sosiaali- ja terveyspalveluja (esim. sosiaali- ja terveyskeskukset). Voiko suoran valinnan palvelut olla kokonaan digitaalisia – valinnanvapauslaki ei merkittävästi kannusta tähän. Toimintatapojen muutoksia ja uusia palveluinnovaatioita on mahdollista kehittää myös kevyemmällä rakenteellisilla uudistuksilla, esim. pelkästään järjestämisvastuun kokoaminen maakunnalle ja asteittainen siirtyminen valinnanvapausmalliin. Yhtiöittäminen vaikuttaa etenkin Kainuun perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon integraation katkeamiseen. Samoin kun nykyisen terveydenhuollon ja sosiaalihuollon integraation häviämiseen.

17. 8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveyspalveluista. 8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiöitettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

18. Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Vastaajien määrä: 1

- Määrittelyä selkeyttäisi se, että lakiluonnos on yksiselitteinen ja tarkkarajainen, mitkä palvelut selkeästi kuuluvat perustasaan. Sosiaalihuollon osalta on tarkennettava sekä perustason että laajennetun perustason palveluja (pitkäaikaiset ja säännölliset palvelut) ja sosiaalihuoltoon liittyvää päätöksentekoa – tulisiko sosiaalihuollon osalta keskittyä pelkästään neuvontaan sote-keskuksissa?

19. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Epäselvää on, mitä tarkoitetaan sosiaalihuollon ammattihenkilön konsultaatiolla ja avovastaanottopalveluilla. Miten esimerkiksi määritellään tilapäinen ja lyhytaikainen sosiaalityö? Mitä on sellainen sosiaalityö, missä ei ole virkavastuuta? Lakiluonnos siirtää julkista valtaa yksityisille palveluntuottajille, mutta edellyttää maakunnalta täsmällistä ja yksityiskohtaista määrittelyä palvelukokonaisuuksien ja -ketjujen osalta. Tämä on ongelmallista, mikäli laissa ei ole tarkkarajaisesti määritelty vastuuta ja velvollisuuksia. Sosiaalipalveluja tarvitsevien asiakkaiden kohdalla on vaikea arvioida, milloin sote-keskuksiin hakeutuva asiakas on lyhytaikaisen ja tilapäisen avun tarpeessa ja milloin palvelutarve on pitkäaikaista. Lakiluonnos siirtää palvelukokonaisuuksien ja asiakkaiden palveluketjujen määrittelyvastuun maakunnille, mutta säännösvaltaa jätetään valtioneuvoston asetukselle. Hyvää lainvalmistelua olisi, että valtioneuvoston asetus tältä osin säädettäisiin yhtä aikaa valinnanvapauslain kanssa. Muutos edellyttää maakunnilta merkittävää järjestämisosaaamista. Henkilöstön osalta riski on, että maakunta päättää olla itse tuottamatta joitakin palveluja, jos markkinoilla on riittävästi yksityisiä toimijoita. Tämä voi vaikuttaa merkittävästi henkilöstön asemaan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Ongelmallisena voidaan pitää sitä, että lakiluonnoksen mukaan maakunta voi vaikuttaa suoran valinnan palveluiden volyyymiin ainoastaan siltä osin kuin maakunta määritteli suoran valinnan palvelut lain 15 §:ssä määriteltyä vähimmäistasoa laajemmaksi. Näin ollen maakunta ei voi merkittävässä määrin vaikuttaa suoran valinnan palveluiden volyyymiin, mutta viimesijainen vastuu kuitenkin kuuluu maakunnalle. Suoran valinnan palveluihin ja asiakasaseteleihin kytkeytyvä yhtiöittämisvelvollisuus (40 §) voi tarkoittaa toiminnan järjestämisen kannalta palveluiden pirstoutumista. Uudistus tarkoittaa myös muiden sosiaalipalvelujen pirstoutumista. Suoran valinnan palveluiden määrittely on osin vastoin kansallisten kärkihankkeiden, kuten I&O ja LAPE tavoitteita, jossa pyritään luomaan keskitettyä palveluohjausta sekä kokoamaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja perhekeskuksiksi.

20. 8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämistä vastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

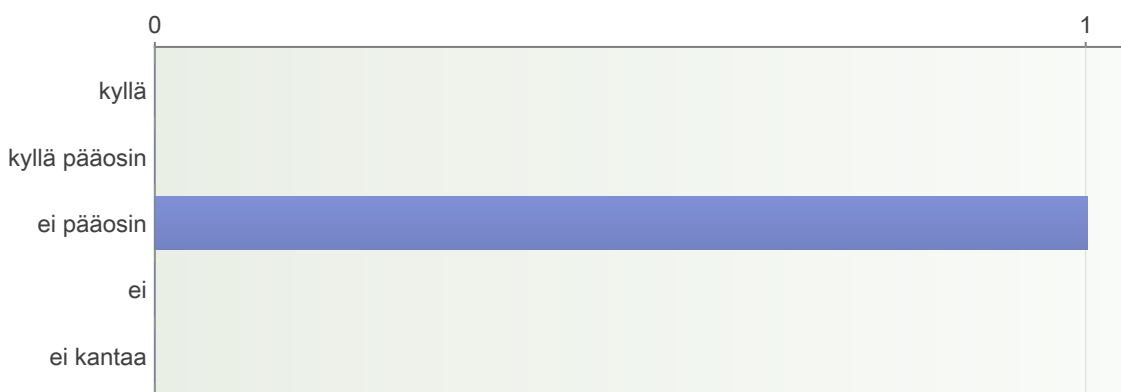
21. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiluonnoksen perusteella jää epäselväksi, mitkä kaikki palvelut sisältyisivät maksusetelin avulla valittaviksi "itsenäisiksi osakokonaisuuksiksi".
Valinnanvapauslakiin sisältyy yhtiöttämisvelvollisuus (40 §) myös maksu- tai asiakassetelillä tuotettavien palveluiden osalta ja tämä laajentaa merkittävästi tulevan maakunnan järjestämien palveluiden siirtymistä yhtiöihin.
Valtioneuvoston asetus olisi hyvä valmistella jo tässä vaiheessa lakiluonnosta, jotta asiasta olisi mahdollista antaa tarkempi arvio. Maakunnalla ei ole ohjausmahdollisuutta maksusetelipalvelun tuottajaan nähden.

22. 8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

Vastaajien määrä: 1

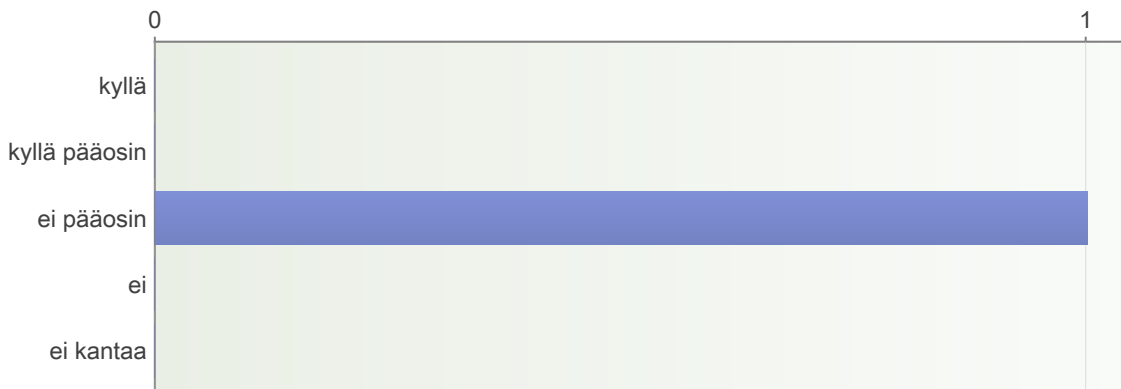
23. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiluonnoksen perusteella jää epäselväksi, mitkä kaikki palvelut sisältyisivät maksusetelin avulla valittaviksi ”itsenäisiksi osakokonaisuuksiksi”.

24. 8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

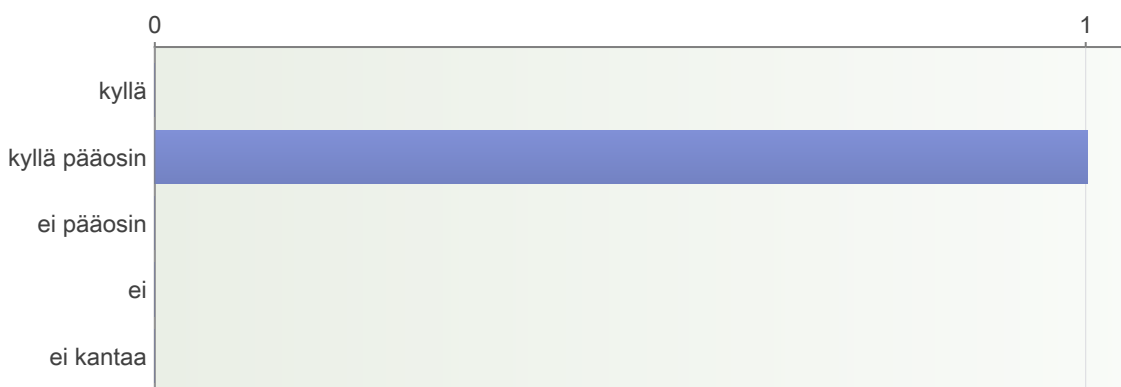
25. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Yksilötason valintaan ja päätöksentekoon liittyy useita olennaisia ongelmia. Pitkien etäisyyksien ja ikääntyvän väestörakenteen takia suuressa osassa Kainuuta valinnanvapauden edellyttämä vaihtoehtoinen palvelutarjonta ei kohtuullisella saavutettavuudella todennäköisesti toteudu. Etenkin pienten kuntien toiminnanvolyymi osakokonaisuuksissa ei ole riittävä yksityisille toimijoille.

26. 9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

Vastaajien määrä: 1

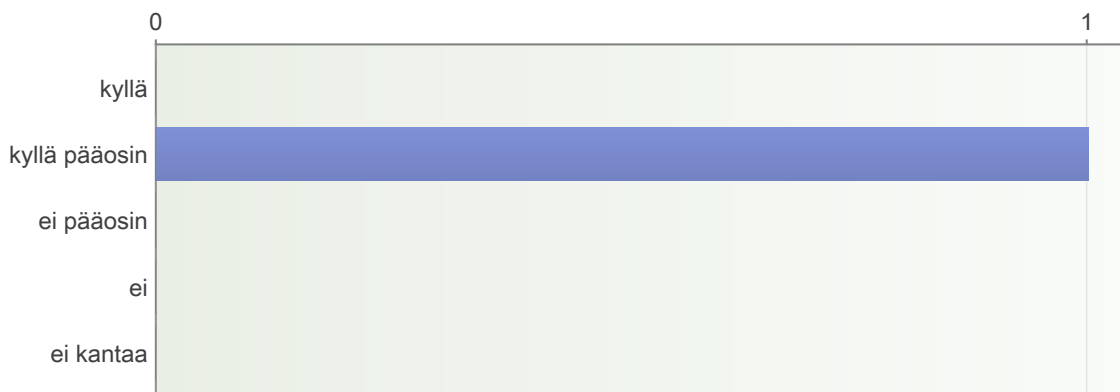
27. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Liian laaja valinnanvapaus voi aiheuttaa turhia kustannuksia. Asiakkaan valinnanvapaus ei kaikilta osin ja kaikissa tilanteissa ole tarkoituksenmukaista. Valintaoikeutta voi olla tarpeen rajata joissakin tilanteissa. (päihde, mt, kehitysvammahuolto, lastensuojelu).

28. 10. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

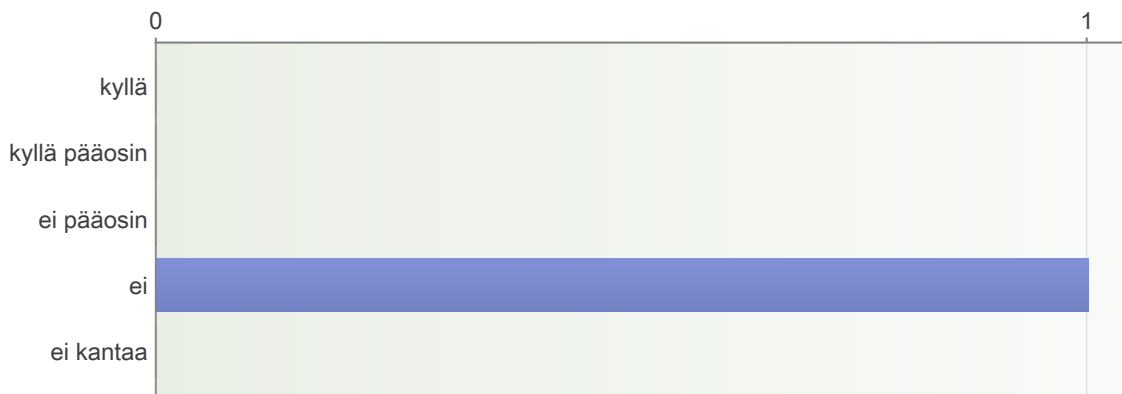
29. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakkaalla on säilytettävä oikeus kieltäytyä asiakassetelistä. Palvelusetelijärjestelmässä kunta päättää palvelun sisällön ja asettaa palveluntuottajan hyväksymiskriteerit. Epäselväksi jää voiko kunta/maakunta asettaa hyväksymiskriteerit asiakassetelipalveluntuottajille?

30. 10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

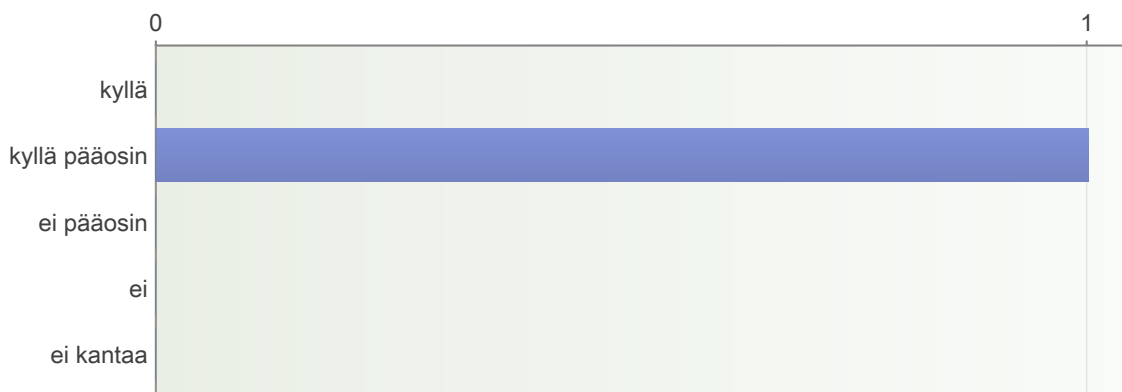

31. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

32. 10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

Vastaajien määrä: 1

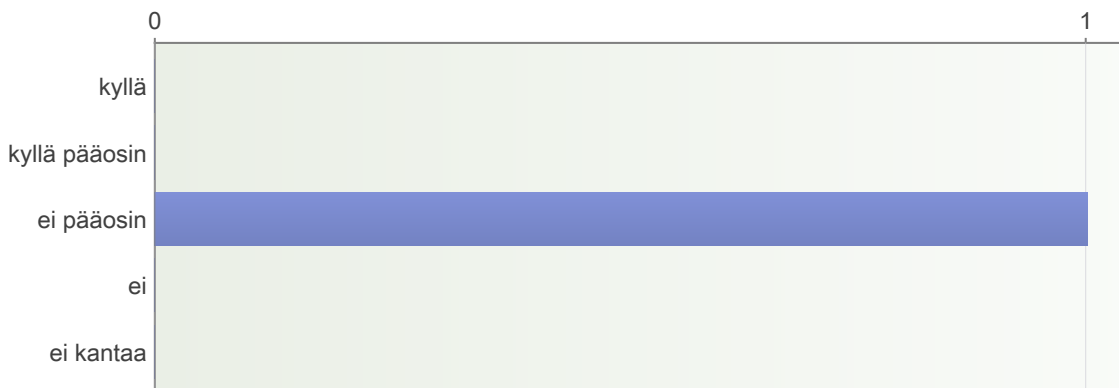
33. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiluonnoksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan 15 % kokonaiskuluista tulisi olla asiakassetelin piirissä palveluista, jotka eivät ole kiireellisiä, julkisen vallan käyttöä, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 11 §:n ja terveydenhuoltolain 45 §:n mukaan tehtävän harvinaisuuden, vaativuuden tai suurten kustannusten perusteella keskitettäviä palveluita tai joita ei toteuteta henkilökohtaisen budjetin avulla. Tällaista prosenttiosuutta ei pidä laissa määrätä. Järjestäjän olisi annettava asiakasseteli 15 % kokonaiskuluista huolimatta tuottajan hinnasta. Tämä ei ole mitenkään perusteltua. Prosenttiosuuteen perustuvan tarkastelun sijaan asiakassetelin piiriin tulisi ulottaa sellaiset palvelut, joissa markkinamekanismin hyödyntämisen edellytykset ovat suurimmat. Tällaisia ovat käytännössä sellaiset palvelut, joiden valinnassa kuntalaiset ja palveluiden käyttäjät ovat kyvykkäitä ja halukkaita valitsemaan palvelut itse tai omaisensa/läheistensä kanssa. Lakiluonnoksen perusteella asiakasseteliin ei sisältyisi määrärahasidonnaisuuden periaatetta: asiakkaalle on annettava asiakasseteli, mikäli asiakas täyttää palvelun saamiselle asetetut ehdot. Tämä osaltaan kaventaa maakunnan harkinta-/ohjausvaltaa, mikäli maakunta ei voi järjestää palveluja määrärahasidonnaisesti. Lakimuutos osaltaan voi turvata asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen nykyistä huomattavasti laajemmin, mutta se osaltaan kaventaa maakunnan ohjausvaltaa.

34. 11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Vastaajien määrä: 1

35. Vapaamuotoiset huomiot.

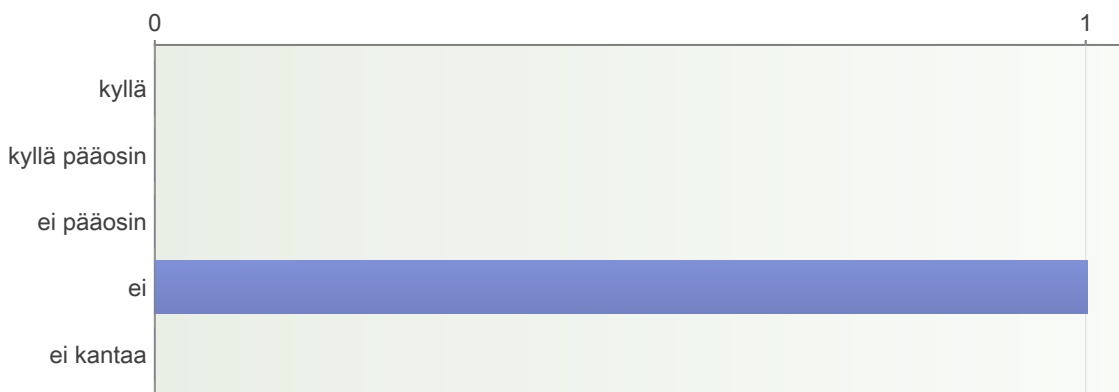
Vastaajien määrä: 1

- Henkilökohtaisella budjetilla ei voi saada palveluja maakunnan liikelaitokselta. Tämä voi muodostua asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta ongelmalliseksi erityisesti tilanteissa, joissa markkinat eivät toimi (pieni maakunta, pieni ja etäinen kunta). Asiakkaalla ei olisi tällöin mahdollisuutta yhdistellä maakunnan liikelaitoksen ja muiden palveluntuottajien tuottamia palveluja. Rajaus voi olla toimiva yksittäisen asiakassetelin osalta, mutta henkilökohtaisen budjetin osalta rajaus voi olla epätarkoituksenmukainen. Edelleen henkilökohtaisessa budjetissa rajataan väestö- ja asiakasryhmiä henkilökohtaisen budjetin ulkopuolelle, jotka voisivat konkreettisesti hyötyä henkilökohtaisesta budjetista. Näin ollen henkilökohtaisen budjetin rajaaminen pääasiassa vanhus-, vammais- ja kehitysvammapalveluihin ja pitkäaikaiseen hoitoon/palvelutarpeisiin voi sulkea henkilökohtaisen budjetin ulkopuolelle asiakkaita, jotka tosiasiallisesti hyötyisivät henkilökohtaisesta budjetista. Henkilökohtaisen budjetin käyttöön ottaminen tulisi voimaan välittömästi vuonna 2019. Tämä tarkoittaa sitä, että maakunnan tulisi valmistautua uudistukseen jo vuodelle 2018. Kainuussa on meneillään myös uusi sairaala hanke joka vie työaikaa ja resursseja. Monen samanaikaisen uudistuksen läpivieminen on haasteellista. Henkilökohtainen budjetti on asiakaslähtöinen mutta sillä ei saavuteta säästöjä. Lisäksi on huomioitava että henkilökohtaisen budjetin käyttöönotto tulee aiheuttamaan lakimuutoksia ollakseen kestävä kaikissa oikeusasteissa.

36. 12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko).

Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

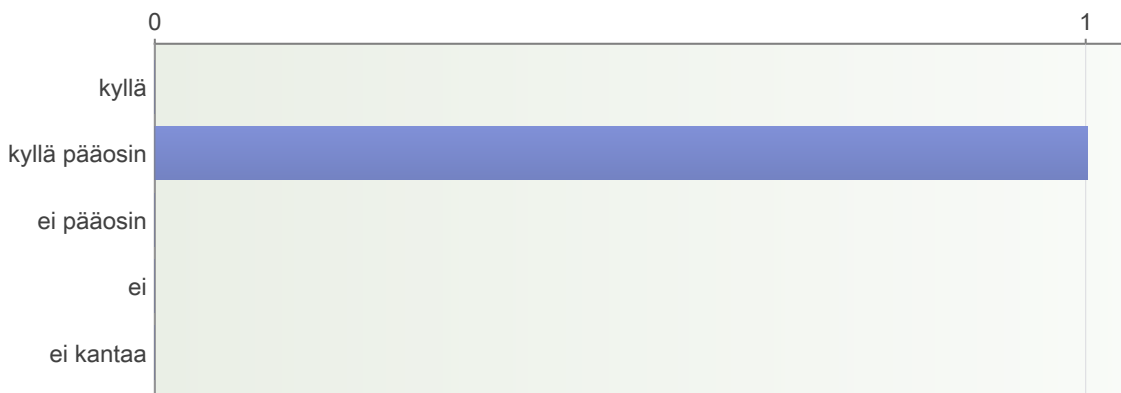
37. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Tuettu päätöksenteko lisää byrokratiaa ja on tarpeetonta (esimerkiksi erillisen päätöksen tekeminen asiakkaan ja potilaan päätöksenteon tukemisesta). Normeja tulisi purkaa, ei lisätä erillislainsäädännöllä. Tuetun päätöksenteon käyttöönotto tuo maakunnille myös lisäkustannuksia työntekijä resurssien lisäämisen vuoksi. Sosiaalihuollon asiakaslaissa (9 § itsemääräämisoikeus erityistilanteissa) ja potilaslaissa (6 § potilaan itsemääräämisoikeus) on jo tällä hetkellä soveltuva sääntely.

38. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

39. Vapaamuotoiset huomiot.

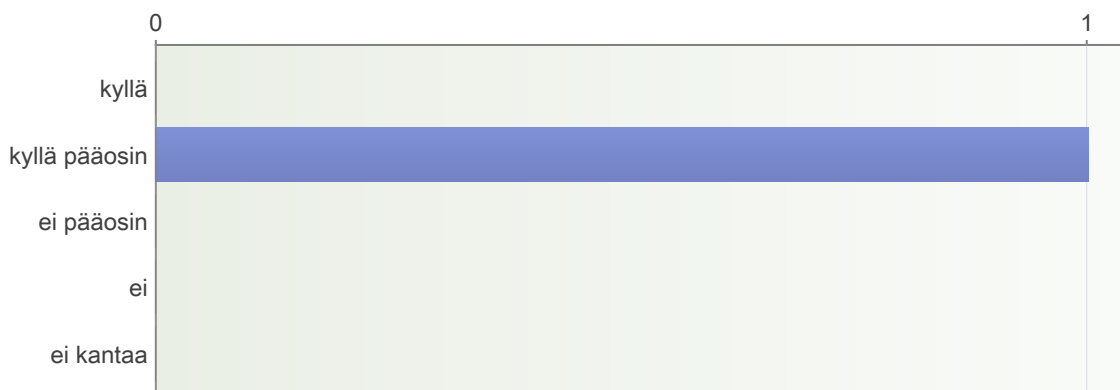
Vastaajien määrä: 1

- Uudistuksen tavoitteiden kannalta hyväksymismenettely on tarkoituksenmukainen. Tarkkarajaisen määräajan (4 viikkoa) sijaan laissa tulisi olla maininta hyväksymismenettelystä ”kohtuullisessa ajassa”. Tuottajien sopimus- ja hyväksymismenettelyt tuovat maakunnalle runsaasti hallinnollista työtä ja edellyttävät osaamista sopimus oikeudellisista asioista. Lisäksi tarvitaan myös asiantuntijaresursseja.

40. 13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

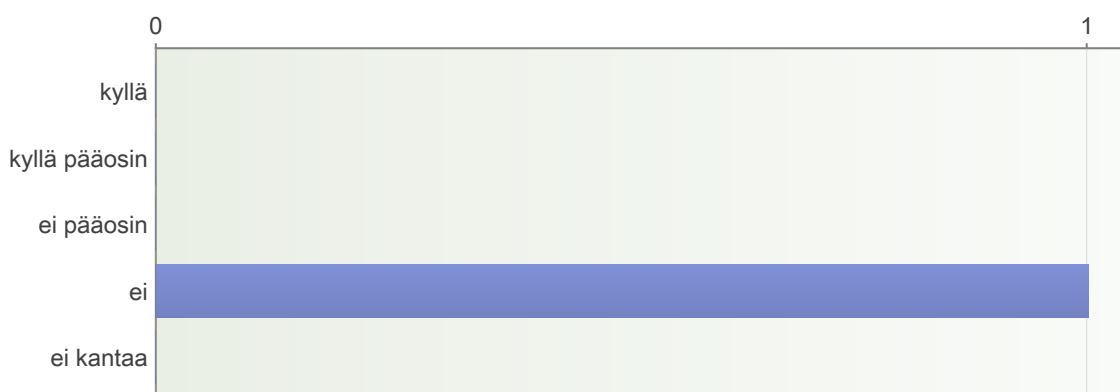
41. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maksuseteli ja henkilökohtaisen budjetin palveluntuottajat eivät tee sopimusta maakunnan kanssa. Tällöin palvelun ohjaaminen ja toimintaan puuttuminen (jos toiminnassa puutteita) ei ole mahdollista.

42. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

43. Vapaamuotoiset huomiot.

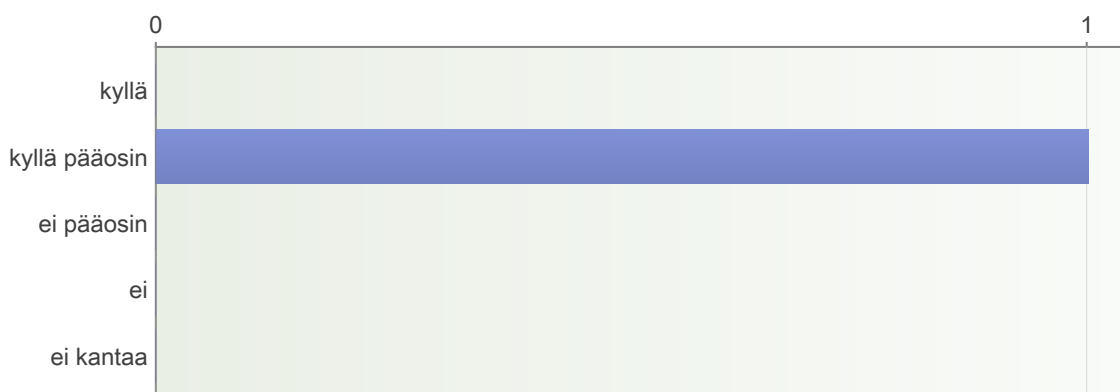
Vastaajien määrä: 1

- Uudistuksen liittyvä yhtiöittämisvelvoite ei ole tarkoituksenmukainen. Yhtiöittämisvelvoitteella (40 §) voi olla suoria ja kielteisiä vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden saatavuuteen ja palkkakilpailuun. Tulevan maakunnan toiminnan kannalta valinnanvapauslaki luo useita reunaehtoja maakunnan toiminnalle ja muuttaa nykyisiä palvelunjärjestämistapoja. Maakunnan liikelaitos ei voi tuottaa itse suoran valinnan, maksu- tai asiakassetelillä tuotettaviapalveluja, vaan nämä palvelut on yhtiötettävä (40 §). Käytännön työnjaon näkökulmasta yhtiöittäminen on osin vaikeasti toteutettavissa: esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukainen yleinen ohjaus ja neuvonta sisältyvät kaikkiin sosiaalipalveluihin, mutta sosiaalihuollon ammattihenkilöiden konsultaatiot ja avovastaanottopalvelut sisältävät lähes aina julkisen vallan käyttöä ja yksilökohtaista päätöksentekoa, jotka on tehtävä virkasuhteessa (ts. liikelaitoksen työntekijänä). Maakunnan vaikutusmahdollisuudet suoran valinnan palveluihin ovat hyvin vähäiset. Lakiluonnoksen mukaan julkista vallankäyttöä siirretään yksityisille palveluntuottajille (15 § suoran valinnan palvelut) esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa. Yhtiöittämisen vuoksi työntekijöitä tarvitaan sekä liikelaitoksessa että yhtiössä, joten pula työntekijöistä on todellinen, koska sama työntekijä tekee tällä hetkellä ko. tehtävät ja osajia on vaikea saada. Yhtiöittämisellä on osaltaan vaikutuksia myös päätösvalan jakautumiseen maakunnassa. Yhtiöittäminen voi kaventaa vaaleilla valittujen luottamushenkilöiden päätösvaltaa, etenkin jos yhtiöiden tai liikelaitosten hallitusten jäsenyyttä rajoitetaan siten, ettei maakuntavaaleissa valittuja valtuutettuja voitaisi niihin valita. Yhtiöiden tai liikelaitosten osalta tulee säätää myös henkilöstön edustuksesta niiden hallinnossa.

44. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

Vastaajien määrä: 1

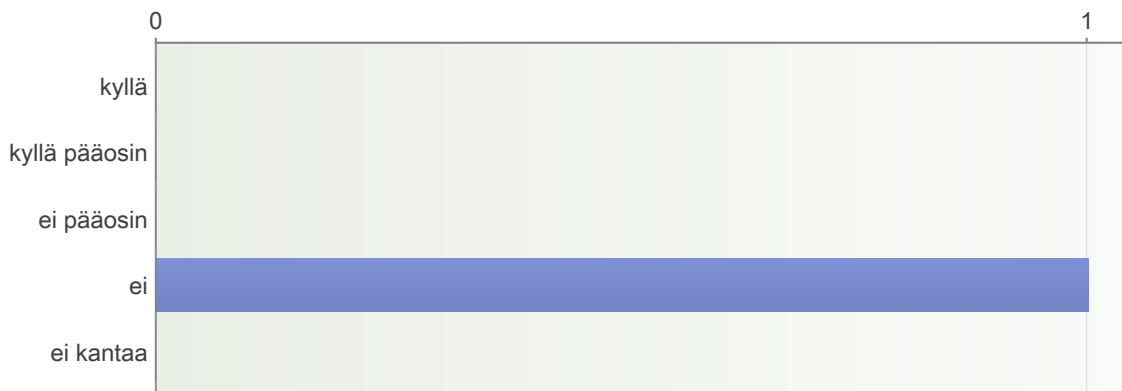
45. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Korvaamisen yleiset periaatteet ja määräytymistä koskevat edellytykset ovat pääosin riittävän tarkasti muotoiltu. Epäselvää lakiluonnoksessa on se, missä määrin korvauserusteilla maakunta voisi ohjata ja kannustaa palveluiden kustannustehokkuutta, vaikuttavuutta tai laatua. Hallituksen yksityiskohtaisissa perusteluissa ei ole selkeästi kuvattu, miten tämä on tarkoitus käytännössä toteuttaa.

46. 15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

47. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Hyvää on se, että maksu- tai asiakassetelipalvelujen tuottaja ei saa periä asiakkaalta maksuja. Valtioneuvoston asetus tulisi valmistella yhtä aikaa lainsäädännön voimaan tulon kanssa, jotta muista korvauksista olisi käytännönläheisiä esimerkkejä (esim. asiakkaan henkilökohtaisen sairastavuuden huomioiminen on vaikeaa).

48. 16. Lakiluonnoksen 11 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

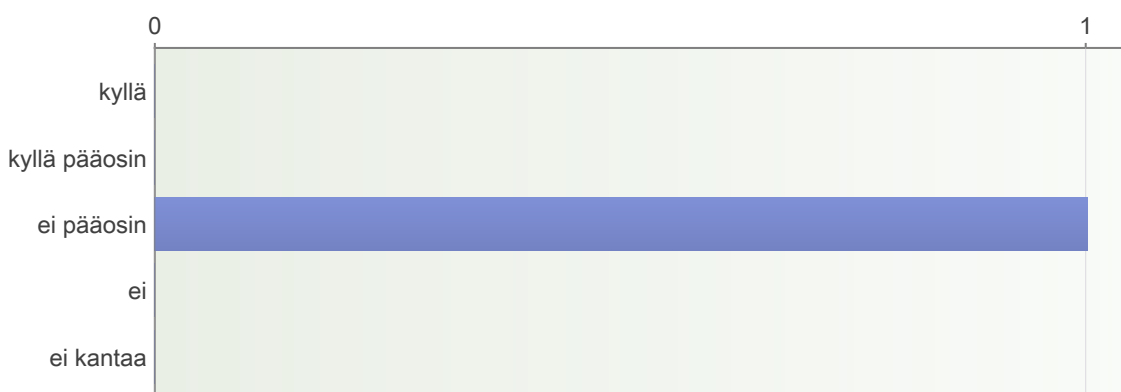
49. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Laki tulee voimaan henkilökohtaisen budjetin ja asiakassetelien osalta vuoden 2019 alussa ja osin vuonna 2021. Palvelujärjestelmän toimivuuden kannalta tämä tulee porrastaa siten, että asiakas- ja maksusetelit tulevat ensin voimaan ja tämän jälkeen siirtymävaiheessa henkilökohtainen budjetointi. Jos laki tulee voimaan annetussa aikataulussa, maakunnan täytyisi aloittaa valmistelutoimia jo vuonna 2018. Siirtymäsäännöksiin mukaan valinnanvapaus laajenee v. 2021 yhtä aikaa sekä perustason, laajennetun perustason että suun terveydenhuollon osalta. Mikäli valinnanvapaus halutaan toteuttaa hallitusti, tulisi valinnan vapautta laajentaa asteittain (esimerkiksi aloittamalla yhdestä valinnan vapauden osa-alueesta).

50. 17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 1

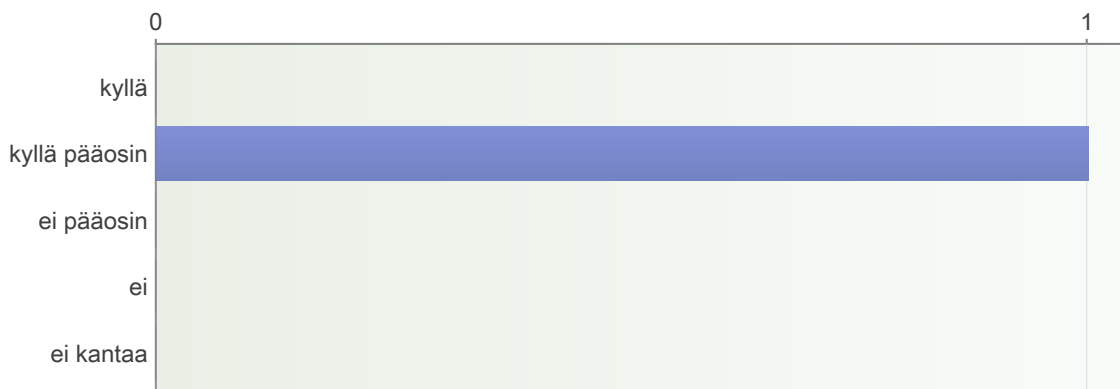
51. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapauslaki vaikuttaa merkittäväällä tavalla maakunnan palveluidenorganisointiin, hallintoon ja johtamiseen. Yhtiöittäminen on osin vaikeasti toteutettavissa. Yhtiöittäminen voi kaventaa vaaleilla valittujen luottamushenkilöiden päätösvaltaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisessä. Maksu- ja asiakassetelien sekä henkilökohtaisen budjetoinnin toteuttaminen käytännössä voi kaventaa maakunnan vaikutus- ja päätösvaltaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisessä. Valinnanvapauslaki toteutuessaan nyky muodossa kasvattaisi merkittävästi taloudellisia kustannuksia. Valinnanvapauden toteuttaminen vaikeuttaa maakunnan, sen liikelaitoksen ja yhtiöiden talousarvioiden laadintaa ja niiden toiminnanennakoitavuutta. Tämä voi vaarantaa maakunnan taloudellisen toiminnan ja käynnistää rahoituslaissa mainitun arviointimenettelyn (valtionavustuksenmyöntäminen käynnistää aina menettelyn). Valinnanvapauslaki hajauttaa toimivan järjestelmän etenkin 24/7 päivystyksen turvaamisen osalta, jos yksityisillä toimijoilla ei ole päivystysvelvollisuutta. Tällä hetkellä päiväaikainen päivystys hoidetaan kunnissa ja ilta- ja yöaikainen sekä viikonloppupäivystys yhdessä koko maakunnan lääkäreiden yhteistyönä. tämä ei toteudu enää valinnanvapauslain vuoksi.

52. 18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

Vastaajien määrä: 1

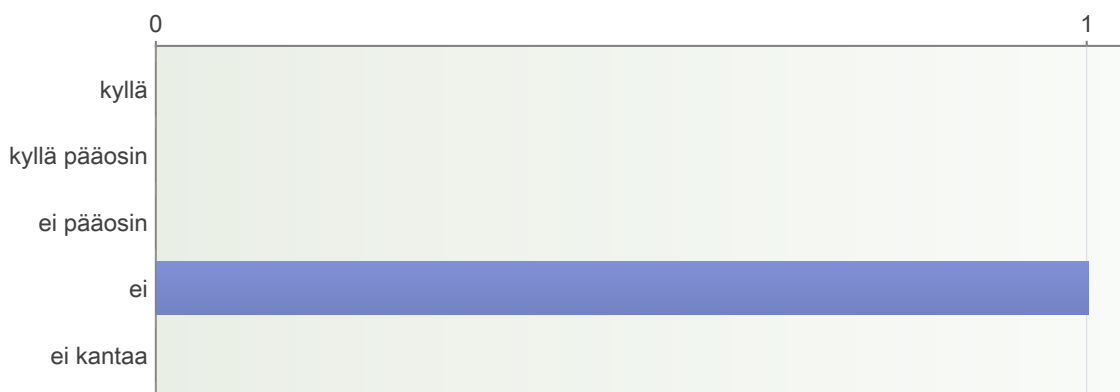
53. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Vaarana on, että sosiaali- ja terveydenhuollon markkinat toteutuvat hallitsemattomasti, mikä voi aiheuttaa tarpeettomia taloudellisia kustannuksia. Lakiluonnos valinnanvapauden piirissä olevista sosiaali- ja terveyspalveluista on sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön näkökulmasta katsottaessa epäselvä ja luo epävarmuutta työmarkkinoille. Sote-uudistuksen vaikutukset henkilöstöön ovat jääneet huomiotta. Lakiluonnoksesta puuttuvat arviot henkilöstön määrän muutoksista, palkkaharmonisoinnin, työ- ja virkasuhteiden ehtojen yhdenmukaistamisen tarpeista sekä mahdollisesti yksityissektorille siirtyvän henkilöstön määrästä. Esitetty valinnanvapausmalli synnyttää kysynnän ja tarjonnan markkinat, jolla henkilöstö asetetaan eriarvoisuuden ja epävarmuuden tilanteeseen paikallisten ja alueellisten eroavaisuuksien vuoksi. Syntyy kilpailutilanne sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöstä. Kilpailutilanteen vaikutuksia kustannusten nousuun ei ole lakiluonnoksessa huomioitu. Henkilöstön asema muodostettavissa yhtiöissä, liikelaitoksissa ja kolmannen sektorin palveluntuottajilla on määriteltävä lakiluonnoksessa muun muassa määrittelemällä henkilöstön edustuksesta niiden hallinnossa ja yhteistoiminnassa. Henkilöstöjärjestöjen edustajat ovat huolissaan valinnanvapauslain vaikutuksista katsottaessa tulevaisuuteen. Miten tulevaisuudessa turvataan ammattitaitoinen ja sitoutunut sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tukipalvelujen henkilöstöä?

54. 18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

Vastaajien määrä: 1

55. Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Vastaajien määrä: 1

- Monituottajamalli asettaa maakunnan lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon alan pienet ja keskisuuret tuottajat erittäin haasteelliseen tilanteeseen. Pienten toimijoiden osalta on epäselvää, minkälaisia investointeja valinnanvapauden toteuttaminen edellyttää esimerkiksi potilas- ja asiakastietojärjestelmiin sekä raportointiin. Esityksessä tulisi huomioida ja arvioida yritysvaikutuksia pienten ja keskisuurten yritysten sekä erilaisten järjestö- ja yhdistyspohjaisten toimijoiden osalta erikseen.

56. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapauden käytännön toteutus lisää maakunnan järjestämis- ja valvontaosaamista, vaatii järjestämisosaamista sekä toimivia tietojärjestelmiä niin alueellisella kuin kansallisella tasolla. Tällä hetkellä ei ole toimivia tietojärjestelmiä laadun ja vaikuttavuuden arviointiin.

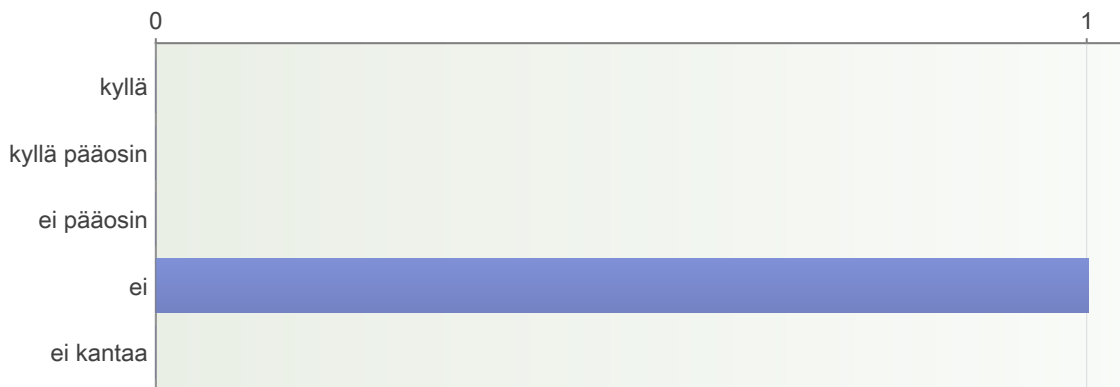
57. 19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Vastaajien määrä: 1

- Voi tuottaa turhia tutkimuksia ja ylihoitamista, koska ihmiset haluavat valita yksikön, jossa aina pääsee lääkärin vastaanotolle ja tutkimuksiin. Sote-uudistuksen tavoitteena ollut integraation tavoite vaikeutuu.

58. 20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

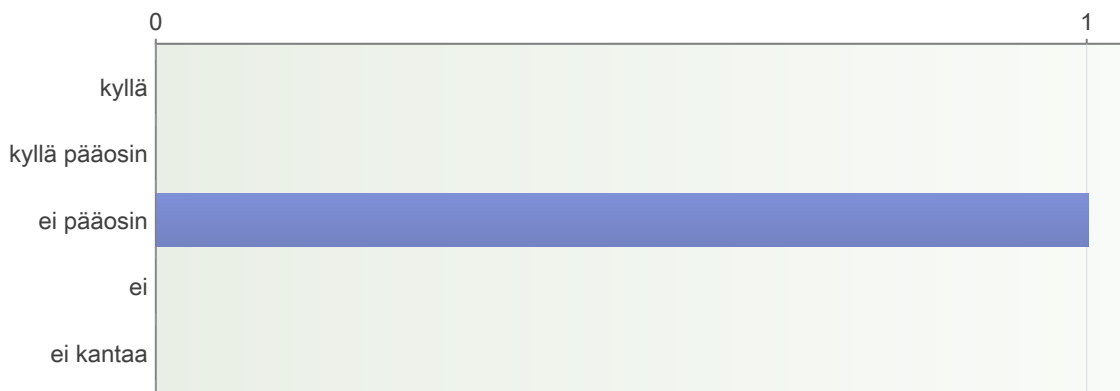
59. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Epäselvää on, onko suoran valinnan palvelujen tarjoamista varten perustettava kuitenkin maakunnan yhtiö, vaikka kilpailua ei olisi (esim. suun terveydenhuolto pienissä kunnissa). Jos maakunnalla pitää olla sekä liikelaitoksen toimipiste, jossa annetaan hammashoitoa, että yhtiö, voi tämä aiheuttaa käytännön työnjaossa ongelmia. On epäselvää voivatko työntekijät esimerkiksi olla molempien palveluksessa. Pienellä paikkakunnalla ei riitä kysyntää sekä yhtiölle, että liikelaitoksen toimipisteellä, ja niissä pitää olla eri työntekijät. Suun terveydenhuollon osalta voi olla mahdollista, että tällä hetkellä itse yksityisesti maksavien asiakkaiden suun terveydenhuollon kustannuksia siirtyy suoran valinnan palveluiden osalta julkisesti rahoitettavaksi. Suun terveydenhuollon osalta lakiin sisältyvä yhtiöittämisvelvoite (40 §) , muuttaa merkittävästi suun terveydenhuollon toimintaa.

60. 21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Vastaajien määrä: 1

61. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Uudistuksen lapsivaikutusten arviointi (YK:n lapsen oikeuksien sopimus) ei ole toteutunut valmistelun kannalta tarkoituksenmukaisella aikataululla.

62. 22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapaus voi johtaa sosiaali- ja terveyspalvelujen nykyisten palveluketjujen hajaantumisen (disintegraatioon) ja sen seurauksena kustannusten nousuun ja palvelujen heikentymiseen Kainuun alueella.
Osin monimutkainen ja vaikeasti ymmärrettävä valinnanvapausjärjestelmä edellyttää kuntalaisille toimivaa ja järjestelmällistä palvelu- ja asiakasohjausta, joka tällä hetkellä toimii vain osin Kainuun sotessa (esim. vanhuspalvelut).

63. 23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunnalle jää viimesijainen vastuu asiakkaiden palveluiden järjestämisestä keskeytyksettä esimerkiksi tilanteessa, jossa suoran valinnan palvelujen tuottaminen päättyy. Tämä aiheuttaa ongelman maakunnan toiminnan ja talouden ennakointiin. Yhtiöittäminen ja suoran valinnanvapauden palvelut lisäävät kilpailua sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä, mikä aiheuttaa henkilöstön palkkakustannusten korotuspaineita ja voi vaarantaa maakunnan vastuulle jäävän päivystystoiminnan asianmukaiseen järjestämiseen tarvittavan ammattihenkilöiden saatavuuden.

64. 24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Vastaajien määrä: 1

- Valinnanvapauden valmistelua tulisi jatkaa, voimaantuloa tulisi siirtää myöhempään ajankohtaan.